

2.6. ВИЩА ОСВІТА І НАУКА ЯК СКЛАДОВІ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ПОЛІТИКИ НА П'ЯТОМУ КОНТИНЕНТІ (1900–1930 рр.)

Вища освіта й наука в сучасних умовах все більше зазнають впливу нових імперативів соціально-економічного та культурного розвитку. Саме ці обставини актуалізують необхідність вивчати міжнародний досвід становлення та розвитку системи вищої освіти, передусім її університетської складової.

Австралія сьогодні демонструє високий рівень розвитку університетської освіти й науки, котрий обумовлюється як запитами суспільства, станом економіки, так і необхідністю забезпечити конкурентоспроможність країни.

Важливим досягненням і предметом гордості австралійців є спадковість у розвитку університетської освіти. Австралія зуміла знайти й утримати певний баланс – інтегруватись у світовий освітній простір, з одного боку, а з іншого – зберегти безперечні переваги національної системи вищої освіти, основу якої становлять університети.

Традиції й основні риси австралійських університетів було закладено в другій половині XIX ст., а саму ідею університету завезли до країни англійські колоністи [135, с. 70]. Важливу роль у відстоюванні ідеї світського й загальнодоступного університету відіграв Вільям Вентворт – визначний австралійський дослідник, письменник, правник і державний діяч [80].

Фактично ж національна система вищої освіти країни почала формуватися тільки після створення федерації штатів. Зростання кількості багатонаціонального населення Австралії, урбанізація і прогрес промислового виробництва, розвиток систем транспортної та інформаційної комунікації, уніфікація законодавства, дефіцит кваліфікованих фахівців, формування суспільної думки й громадянської свідомості висували нові вимоги до закладів вищої освіти.

1 січня 1901 р. шість британських самоврядних колоній – Квінсленд, Новий Південний Вельс, Вікторія, Тасманія, Південна Австралія та Західна

Австралія об'єднались і започаткували нову еру державотворення на п'ятому континенті.

Розвиток нової держави на початку ХХ ст. посилював потребу в підкресленні її культурних особливостей і пошуку самобутності. Не останнє місце в цьому процесі відводилося вирішенню проблеми університетської освіти, передусім її модернізації. Тож з моменту заснування федерації місце та роль університетської освіти в національному житті Австралії були предметом серйозних обговорень, дискусій та суперечок.

На момент утворення федерації в Австралії вже існували чотири університети: в Сідней (1850), Мельбурні (1853), Аделаїді (1874) та на о. Тасманія (1890). В них навчалося 2 652 студенти, а населення Австралії на той час становило 3 788 100 чоловік [136].

Університети були центрами освітнього й культурного життя. На них покладалася відповідальність за підготовку вчителів середніх шкіл і фахівців відповідно до потреб економічного розвитку конкретного штату. Особливістю розвитку університетів цього періоду є їх повна ізольованість один від одного, виключно британська орієнтація вищої освіти як з погляду її організації, так і змісту навчання, а також відносно невелика кількість студентів.

Незабаром після федерації були створені ще два університети: Квінслендський (1909) та університет Західної Австралії (1911). Таким чином, перші штати нової федеральної системи власне й стали центрами університетського життя. 1914 р. в усіх університетах навчалося лише 3 300 студентів (0,1% населення Австралії) [137].

На перших порах федеральний уряд мав досить обмежені повноваження щодо системи вищої освіти й практично не брав участі в її розвитку. Відповідальність за законодавче забезпечення, управління та визначення стратегічних пріоритетів розвитку цієї сфери покладалися на штати/материкові території, компетенція федерального уряду не поширювалась на діяльність

університетів. Вища освіта залишалася в управлінні штатів та материкових територій аж до Другої світової війни.

Традиційно австралійські університети розвивались як цілком автономні установи, вони підлягали тільки юрисдикції штатів. Головна роль в управлінні вищою освітою також належала урядам штатів, на які покладалась основна відповідальність за стан і розвиток освіти на всіх рівнях у межах даної адміністративної одиниці. Всі університети країни, крім Національного університету Австралії, заснували парламенти своїх штатів [136].

Тож на початку ХХ ст. в австралійському суспільстві сформувалася ідея про те, що вища освіта має бути сферою особливої державної ваги, остаточно ж вона оформилася після Другої світової війни.

Шість найстаріших університетів Австралії, заснованих до Першої світової війни, утворили неофіційну групу пісковикових університетів. Вони об'єдналися за тим самим принципом, що й британські виші з червоної цегли, – завдяки матеріалу, з якого були збудовані перші кампуси.

Професор Мельбурнського університету С. Марджінсон, схильний вважати, що наявні на цей момент в Австралії університети були «невеликими і комфортабельними анклавом професійного навчання та елітарної культури», які «відокремлювали себе від держави, виробничого сектора і плебейського суспільства в цілому» [138, р. 6].

В травні 1920 р. на конференції в Сіднеї представники тодішніх шести університетів Австралії сформували Комітет австралійських віце-канцлерів для координації та вдосконалення системи вищої освіти, а також для вирішення питань, що стосуються університетського сектору, однак він так і не набув офіційних повноважень до Другої світової війни [139].

До 1940 р. всі університети фінансували уряди штатів. Усі штати мали повну автономію щодо видів і назв документів про закінчення університету, змісту освітніх програм, а також вимог до випускних іспитів. Кожен університет мав свій повноважний законодавчий акт про заснування

університету як юридичної особи в штаті/території, який у більшості випадків визначав цілі й завдання університету. Відповідальність за керівництво та управління університетом покладалася на керівний орган, переважно це Рада або Сенат, кількісний склад якого міг коливатись у межах від 15 до 35 виборних осіб і членів, що призначаються [140, с. 7–8].

На початку ХХ ст. відбувалися певні зміни в структурі та ролі університетських керівних органів – загальною тенденцією стала концентрація виконавчої влади в апараті віце-канцлера. Зростання виконавчих повноважень сприяло розширенню деяких загальних управлінських функцій. Ефективний пошук та впровадження нових форм існування, з одного боку, давали змогу інтегрувати в себе нові підходи у діяльності, а з другого – зберігати основні функції й традиції університету.

Період до 1940-х рр. характеризувався становленням вищої освіти Австралії. На початку ХХ ст. зміст австралійської вищої освіти розвивався під впливом британської освітньої моделі; австралійські університети ще підтримували тісний зв'язок з англійськими університетами, які забезпечували заклади вищої освіти Австралії своїми кадрами, а також здійснювали післядипломну підготовку випускників.

У перші десятиліття ХХ ст. австралійці почали все частіше заповнювати викладацькі посади, хоча більшість з них були випускниками Оксфордського або Кембриджського університетів. Австралійські інтелектуали почали усвідомлювати, що вища освіта не може прогресувати лише, копіюючи освітню систему Британії, а потребує якісних змін як у змісті освіти, так і в застосуванні нових технологій у навчанні та прогресивних методик у викладанні різних предметів, переосмисленні ролі природничих наук, акценті на фундаментальних дослідженнях і розв'язанні проблеми підготовки висококваліфікованих спеціалістів.

У 1900–1930 рр. децентралізується управління вищою освітою, збільшення кількості навчальних предметів та зміна підходів до навчання,

вдосконалення університетських програм і планів. Основне завдання австралійських університетів полягало в зміцненні науки й промисловості за рахунок розвитку знань та їх застосування для вирішення найважливіших економічних проблем країни. Досягнути цієї мети передбачалося в умовах жорстких обмежень, відсутності фінансування.

Значно впливала на динамічний розвиток університетів та поступове перетворення їх на провідні заклади вищої освіти підтримка приватного капіталу. Протягом перших трьох десятиліть ХХ ст. австралійські університети майже повністю залежали від незначних щорічних грантів уряду штату та благодійних пожертв. Ці пожертви давали змогу створювати нові кафедри з багатьох дисциплін, розширювати сферу навчальної та наукової діяльності, а також спонукали уряди штатів збільшити обсяги фінансування.

В першій третині ХХ ст. австралійська система вищої освіти успішно інтегрувала в себе нові підходи в діяльності та прогресивні тенденції того часу. Австралійські університети одні з перших стали декларувати принципи вільного навчання і приймати всіх охочих, незалежно від релігійних переконань та соціального походження. Вони концентрувалися на забезпеченні своїх студентів «реальними» навичками, а не абстрактними теоріями; в змісті навчання переважали професійна й прикладна орієнтація на протипагу так званим «вільним мистецтвам» у європейських університетах; інженерні курси виділилися в окремий напрям університетської освіти; значно поширилися вечірня й заочна форма навчання; жінки отримали рівні права з чоловіками здобувати університетську освіту. В цьому полягала їхня основна відмінність від стародавніх англійських університетів. Окрім того, з моменту заснування федерації новий акцент на наукових дослідженнях поступово став визначальним у діяльності університетів.

У 1900–1930 рр. австралійські університети були все ще тісно пов'язані з класичними та математичними традиціями. Однак створення абсолютно нових факультетів, орієнтованих на вирішення економічних питань, а не реорганізація

навчальних кафедр, було новаторським на той час. Заснування нових факультетів, впровадження практичних та спеціальних курсів стали черговою демонстрацією готовності університетів адаптуватися до економічних потреб країни.

Розвиток і становлення австралійських університетів у першій третині ХХ ст. пов'язаний передусім із утвердженням та захистом інституційної автономії. Найстаріші австралійські університети були засновані актами законодавчих органів колоній. Це породило сумніви щодо визнання їхніх ступенів поза межами колоній і призвело до того, що вони домагалися королівських хартій з Лондона, які б надавали їм легітимності по всій Британській імперії. Ця тенденція спостерігалася ще певний час. Так, університет Тасманії отримав королівську грамоту 1915 р. через 25 років після заснування університету [141].

Австралійський підхід у забезпеченні стандартів вищої освіти був обумовлений тим, що всі університети мали статус самостійних установ, а також юридичні права на акредитацію власних навчальних курсів і програм [140, с. 3].

На початку ХХ ст. рівень системи вищої освіти Австралії був не надто високим, взнаки давалися низький рівень підготовки викладачів, недостатнє фінансування університетів. Тож у перших три десятиліття ХХ ст. університети розпочали активно покращувати та активізувати свою діяльність. Результатом подолання суперечностей між наявною й необхідною системою вищої освіти стало вдосконалення університетських програм, запровадження нових курсів, навчальних дисциплін, започаткування нових наукових галузей.

Стрімке зростання кількості студентів в університетах у першій половині ХХ ст. відображало поступ технологічного розвитку та загальний прогрес епохи. Водночас університети активно відстоюють права жінок отримувати освіту на рівних умовах з чоловіками, обіймати викладацькі посади, входити до складу Сенату (Ради) університету. На початку ХХ ст. значно активізувалося

студентське життя університетів: створювалися студентські ради, започатковувалися студентські періодичні видання.

На початку XX ст. австралійські університети завоювали високу репутацію за видатні наукові дослідження. 1915 р. професор математики та фізики університету Аделаїди сер Вільям Брегг разом із сином та випускником цього закладу сером Лоуренсом Бреггом отримав Нобелівську премію з фізики [142].

Перша світова війна внесла корективи у розвиток університетів, призвела до згортання більшості лекційних курсів, університети стали місцем військової підготовки й зазнали чималих людських втрат. Так, на фронтах Першої світової загинули 197 представників Сіднейського університету. Із 535 студентів та працівників університету Аделаїди, які зарахувалися добровольцями, 78 віддали своє життя. 107 студентів, випускників і викладачів університету Тасманії воювали на різних фронтах війни, 15 з них загинули. В літописі активної військової служби Мельбурнського університету ідентифіковано 1725 осіб, 253 з яких загинули.

У міжвоєнні десятиліття австралійські університети значно розширилися й утвердилися завдяки ґрунтовній базі, закладеній в останні десятиліття XIX ст.: збільшувалась кількість студентів, реалізовувалася низка амбітних планів, спрямованих на розвиток інфраструктури та капітального будівництва, зростало їх значення та авторитет у житті суспільства. Ці якісні зміни призвели до переходу від установ, що займаються «гуманітарною освітою вчених-джентльменів», до навчальних закладів, які беруть активну участь у підготовці кваліфікованих спеціалістів для наукоємних професій [143].

1902 р. 50-річчя святкував Сіднейський університет – перший заклад вищої освіти Австралії. За цей час він значно розширився й утвердився. Там викладали не тільки традиційний університетський курс – класику, природничі науки та математику, а також «сучасні» дисципліни – французьку й німецьку мови, політичну думку.

Позитивні зрушення стали можливими завдяки значній фінансовій допомозі, яку надавали університету благодійники та меценати: підприємець Генрі Чалліс (250 000 фунтів стерлінгів), бізнесмен Томас Фішер (30 000 фунтів стерлінгів), інженер і підприємець сер Нікол Рассел (50 000 фунтів стерлінгів). Австралійський політик, природознавець та зоолог сер Вільям Маклей подарував університету унікальну природознавчу колекцію [144].

В ювілейний рік стрімко зросла кількість студентів – 730 осіб (1901 р. їх було 657). 1909 р. було відкрито університетську бібліотеку, названу на честь її головного мецената Т. Фішера, згодом побудували комплекс університетських споруд. 1914 р. було створено спілку жінок Сіднейського університету, а 1929 р. – представницьку студентську раду [145].

1919 р. факультетів побільшало з чотирьох до 10. 1919 р. лікар акушер-гінеколог Констанс Д'Арсі стала першою жінкою, обраною до складу Сенату університету [146].

Перша третина ХХ ст. позначилася динамічним розвитком Мельбурнського університету. Стрімкий прогрес природничих дисциплін на початку ХХ ст. призвів до офіційного відкриття 1903 р. факультету природничих наук. На інженерному факультеті вперше запровадили наукові ступені з гірничої справи, машинобудування й електротехніки.

Один за одним створювалися нові факультети: стоматологічний (1904), сільськогосподарський (1911), педагогічний (1918), економічний (1924), архітектурний (1931). 1911 р. в університеті було засновано першу в країні кафедру англійської мови, а 1912 р. – кафедру соціології. 1915 р. у складі університету відкрився перший в Австралії медичний науково-дослідний інститут [147].

У першій третині ХХ ст. університет намагався залучати найкращих учених і дослідників для наукової роботи та викладання, запроваджував нові наукові напрямки. Так, 1919 р. зоологія стала самостійною навчальною дисципліною. 1937 р. на базі університету було засновано рентгенівську та

радієву лабораторію Австралії. Того ж року створено перший в Австралії метеорологічний факультет, дослідження з хімії набули загальнодержавного значення. Все це свідчило про зміщення акцентів на дослідницьку наукову роботу.

Особливої популярності університет став набувати серед жінок. Так, Джорджина Світ стала першою жінкою в Австралії, яка 1904 р. отримала ступінь доктора наук у Мельбурнському університеті, а згодом стала першою в Австралії жінкою-професором.

У першій третині ХХ ст. подальшого розвитку набули структурні підрозділи факультету мистецтв: Вікторіанський коледж мистецтв та Мельбурнська музична консерваторія – перша в історії Британської імперії консерваторія у складі університету. 1926 р. було створено факультет музики.

У першій третині ХХ ст. університет змушений був двічі – в 1904 і 1920 рр. оголошувати кампанії зі збору коштів на забезпечення навчального процесу й підтримку діяльності закладу, намагаючись привернути увагу громадськості до потреб університету та його значення для розвитку суспільства. 1919 р. річний бюджет університету становив 45 000 фунтів стерлінгів і потребував значно більших обсягів фінансування й додаткової підтримки [147].

Новаторські підходи до розвитку вищої освіти демонстрував університет Аделаїди – третій найстаріший австралійський університет. Він був першим в Австралії, який обрав жінку до Ради університету (1914) і присвоїв жінці докторський ступінь з музики (1918).

Дух досліджень набув подальшого розвитку на початку ХХ ст. У 1900-х рр. університет пропонував ступінь з мистецтва, природничих наук, права, медицини та музики. Було запроваджено нові дисципліни: математику, філософію, мови та гірничу техніку [148].

З університетом Аделаїди пов'язане ім'я австралійського геолога й полярного дослідника, автора багатьох праць з геології та гляціології, учасника

трьох антарктичних експедицій сера Дугласа Моусона. Відомий дослідник Антарктики 31 рік працював в університеті професором геології й мінералогії. 1907 р. Д. Моусон був учасником першої експедиції Е. Шеклтона, а 1911 р. організував власну експедицію до Антарктиди, яка ввійшла в історію як Австралійська антарктична експедиція (1911–1914 рр.). У ході експедиції на карту було нанесено більшу частину антарктичного узбережжя і виявлено понад сотню різних географічних об'єктів. Наукові праці цієї експедиції становили 22 томи [149]. У 1929–1931 рр. Д. Моусон керував Британсько-австралійсько-новозеландською антарктичною дослідницькою експедицією, яка описувала узбережжя Антарктиди й виконувала океанографічні спостереження.

Своєму динамічному розвитку в першій третині ХХ ст. університет багато в чому зобов'язаний австралійському бізнесмену і меценату Барру Сміту, який 19 років входив до складу Ради університету. За життя його пожертви університету перевищили 20 000 фунтів стерлінгів, зокрема 9 000 фунтів стерлінгів на благоустрій бібліотеки, яку згодом назвали його ім'ям, та придбання до неї книг. Він зробив значний внесок у розвиток пошукових і розвідувальних робіт з геологічного вивчення надр та заснування метеорологічної обсерваторії на горі Костюшко – найвищій вершині материкової Австралії [148].

Початок ХХ ст. був найбурхливішим періодом в історії університету Тасманії. Постійні звинувачення в його недоцільності та неефективності призвели до того, що 1903 р. на розгляд парламенту штату навіть внесли законопроект про закриття університету, який, щоправда, не набрав необхідної кількості голосів [150, р. 27].

Намагаючись продемонструвати своє значення для штату, Рада університету просувала в 1901–1903 рр. план зі створення нової гірничої школи, яка би готувала спеціалістів для гірничодобувної галузі Тасманії, однак його не схвалили парламентарі. Натомість на факультеті природничих наук

запроваджуються нові курси: механічне креслення, геодезія та прикладна механіка.

Нова ера співпраці між урядом штату й університетом розпочалася після того, як університет став готувати майбутніх тасманійських учителів для педагогічного коледжу в Хобарті. Завдяки цим зрушенням зросла кількість студентів: з 57 у 1904 р. до понад 100 у 1906 р., а потім до 147 у 1910 р.

З 1909 р. акцент на наукових дослідженнях поступово став визначальним у діяльності університету. 1910 р. заклад отримав першу велику пожертву від Джона Ральстона в сумі 8 000 фунтів стерлінгів, передбаченої виключно для наукових досліджень [151]. Ці кошти були спрямовані на підтримку нещодавно заснованої кафедри біології, яку 1911 р. очолив професор Теодор Флінн – один із перших дослідників репродуктивної біології сумчастих.

Знаковим дослідницьким проектом, який реалізував університет Тасманії, стало проектування і будівництво 1916 р. першої великої гідроелектростанції на острові. Відтоді гідроенергетика стала окремим науковим напрямом. 1919 р. уряд надав університету грант у сумі 3 000 фунтів стерлінгів на спорудження нової лабораторії для потреб електротехнічної промисловості.

Відкриття 1919 р. торговельно-економічного, а 1921 р. інженерного факультету було зумовлене зосередженням більшої уваги на спеціалізованих курсах, орієнтованих на професіоналів, які навчалися без відриву від виробництва.

1927 р. з призначенням Александера Лестера професором фізики фізичний факультет став одним із провідних в Австралії, який вів дослідження з фізики елементарних частинок, космічного випромінювання і електрохімії металевих поверхонь [150, р. 45].

Помітну роль у житті університету почали відігравати жінки. До 1914 р. вони отримали 66 із 175 присвоєних наукових ступенів (37,7%). 1928 р. Едіт Ловенштерн, яку призначили викладачем математики, стала першою жінкою, що посіла постійну академічну посаду [151].

10 грудня 1909 р. на честь 50-річчя відокремлення Квінсленда від Нового Південного Вельсу актом парламенту штату було засновано університет Квінсленда і сформовано перший Сенат з 20 чоловік.

1910 р. було створено перші три факультети: мистецький, природничих наук та інженерний, а 1911 р. розпочали навчання перші 83 студенти (60 юнаків та 23 дівчини). 1914 р. Квінслендський університет присудив вчені ступені своїй першій групі випускників [152].

Після Першої світової війни університет започаткував низку амбітних планів, спрямованих на розвиток інфраструктури й капітального будівництва закладу. 1923 р. відомі австралійські меценати Джеймс О'Ніл Мейн та його сестра Мері подарували університету 693 акри (280 га) землі для розвитку майбутнього сільськогосподарського факультету. Через чотири роки вони надали кошти у розмірі понад 50 000 фунтів стерлінгів на придбання 274 акрів (111 га) землі під забудову університету. Починаючи з 1926 р. один за одним заснуються нові факультети: сільського господарства, ветеринарії, медицини та стоматології [153, р. 61–64].

У 1927 р. перший професор фізики Квінслендського університету Томас Парнелл розпочав свій знаменитий довгостроковий експеримент з падінням висоти звуку: він вирішив довести, що деякі сполуки, які здаються твердими (пек), насправді – рідини дуже високої в'язкості. Цей експеримент визнаний як найдовший лабораторний експеримент у світі, що проходить у безперервному режимі й триває донині [154].

Університет Західної Австралії був заснований у лютому 1911 р. як перший університет штату, а також перший безкоштовний університет у Британській імперії. Згідно з Актом про університет Західної Австралії уповноваженим колегіальним університетським органом був Сенат, що складався з 18 членів і віце-канцлера. Він визначав основні засади і напрями розвитку університету та приймав рішення з найважливіших питань його діяльності. В рамках закону про університет Західної Австралії в 1913 р. також

була створена студентська гільдія як незалежний автономний самоврядний орган.

Законодавці того часу були одностайні в думці, що університет має бути не лише безкоштовним, а й надавати практичну вищу освіту, щоб розвивати економіку Західної Австралії. Основу новоствореного університету становили три факультети – інженерний, природничих наук та мистецький, на яких навчалось 184 студенти (63% юнаків і 37% дівчат) і працювало 12 викладачів.

У 1916 р. перший канцлер університету та один із його засновників сер Джон Вінтроп Хакетт залишив університету щедрий спадок – суму у розмірі 425 000 фунтів стерлінгів, завдяки якому в 1929–1932 рр. на площі 51 га було побудовано нове університетське містечко, а університет став одним з найбільших землевласників у Перті [155].

Протягом першого десятиліття розвитку університету не вщухали суперечки щодо сумісності політики безкоштовної освіти з великими витратами на забезпечення його діяльності. Тож згідно з заповітом Дж. Хакетта було засновано чимало стипендій для здібних та обдарованих студентів. Перший докторський ступінь університет присвоїв у 1919 р. У 1920 р. у ньому навчалось 332 студенти (59% чоловіків та 41% жінок) [156, р. 28].

Чималий внесок у розвиток університету Західної Австралії зробив професор Хуберт Вітфельд, який двічі був віце-канцлером: у 1913–1915 та 1925–1927 рр. Основний акцент в діяльності молодого університету Х. Вітфельд робив на широкому та різноплановому діапазоні навчальних програм та якості навчання студентів, а не дорогих та затратних наукових дослідженнях. Його політика, спрямована на підтримку тісного зв'язку між природничими та гуманітарними дисциплінами, забезпечувала єдність міжфакультетського співробітництва. Велика заслуга Х. Вітфельда полягала також у тому, що він започаткував міжнародне співробітництво університету, а у 1927 р. ініціював створення четвертого факультету – юридичного [156, р. 79–82]. В 1930 р. в університеті навчалось понад 600 студентів.

Крім університетів до закладів вищої освіти Австралії входять коледжі системи технічної і додаткової освіти (Technical and Further Education, TAFE). Заклади системи TAFE перебувають у підпорядкуванні восьми різних органів влади штатів і територій, що розрізняються за розміром і характером [157].

Основна відмінність між закладами TAFE і університетами полягає в різноманітності тривалості освітніх курсів та форм навчання. На відміну від університетів, де переважають студенти денного відділення, переважна частина студентів TAFE навчаються на заочній або на вечірній формі, поєднуючи роботу і навчання. Окрім того, на противагу університетам, які є автономними установами, більшість закладів систем TAFE зародилися і розвивалися як частина урядових відомств. Це означає, що, будучи освітніми установами, вони повинні були діяти в рамках системи державного управління.

До 1918 р. у більшості австралійських штатів і територій було сформовано структуру технічної освіти і закладено основу її подальшого розвитку. Затребуваність технічної освіти, як правило, припадає на час національної кризи, світової війни чи економічної депресії. Руйнівний вплив Великої депресії, коли безробіття досягло рекордного для Австралії максимуму – майже у 29 % у 1932 р., з усією гостротою поставив питання про необхідність розширення і вдосконалення усього спектру системи технічної освіти задля подолання проблеми безробіття серед молоді [158].

Рішучі дії уряду в 1930-х рр. сприяли, серед іншого, створенню денних навчальних класів для безробітної молоді та виділенню штатам певних фондів для цієї мети й були спрямовані на пом'якшення проблеми високого рівня безробіття серед молоді та задоволення все більших професійних потреб у висококваліфікованих спеціалістах [157].

До 1970-х рр. фінансування технічних закладів перебувало в компетенції штатів, федеральний уряд надавав лише незначну фінансову допомогу. Основна структура технічної освіти, сформована на початку ХХ ст. залишалася практично незмінною до 1970-х рр. [158].

В основу національної моделі розвитку вищої освіти в Австралії було покладено модель, що орієнтується на масову й у перспективі загальну вищу освіту.

Австралійська модель управління вищою освітою, яка сформувалась у післявоєнний час, доволі специфічна. У країні з федеративною формою державного устрою управління освітою було й залишається вкрай централізованим, відсутні органи-посередники, яким центральне міністерство могло б делегувати частину повноважень.

Структура університетів Австралії також формувалась історично. Так, шість найстаріших університетів штатів мали в основі факультети, які включають кілька департаментів, а також коледжі. Однією з головних особливостей перших австралійських університетів є система коледжів. В основу нової форми університетського устрою покладено модель коледжів англійських університетів Оксфорда й Кембриджа – спочатку вони засновувались як житлові коледжі, а згодом стали також навчальними закладами [159, с. 61–62].

До утворення федерації в Австралії вже повсюдно працювали публічні та парламентські бібліотеки, бібліотеки Королівських товариств, що мали чималі фонди наукової й технічної літератури, а також університетські бібліотеки [160]. Заснування держави висунуло завдання створити Національну бібліотеку. 1901 р. було засновано бібліотеку Парламенту для забезпечення потреб новоствореного федерального уряду.

Важливу роль в організації й розвитку наукових досліджень Австралії відіграли наукові товариства – приватні організації, незалежні від урядових установ. Перші наукові товариства в Австралії виникли ще в XIX ст. Утворення федерації сприяло появі нових наукових товариств: Австралійського історичного товариства (1901), Королівського історичного товариства Вікторії (1909), Королівського історичного товариства Квінсленда (1913), Королівського

товариства Західної Австралії (1914). У вересні 1917 р. в Сіднеї було створено Королівський Австралійський хімічний інститут.

Наукові товариства організовувалися за активної підтримки австралійської політичної еліти, заможних меценатів, освічених поціновувачів австралійської культурної спадщини. Об'єднавчим принципом усіх цих товариств, які виконували до певної міри функцію маркера австралійської ідентичності, було вивчення самотутньої австралійської спадщини, формування цілісної картини унікальності австралійської культури.

Перші наукові товариства створили любителі, які цікавилися наукою і для яких науково-дослідна робота не була джерелом доходу. Члени королівських товариств Австралії не тільки не отримували платні, але навіть платили зі своєї кишені членські внески. Ця обставина визначила низку специфічних особливостей розвитку австралійської науки.

З моменту заснування федерації питання про місце та роль науки в національному житті Австралії теж було предметом серйозних обговорень, дискусій і суперечок. Завдяки технологічній перевазі низки європейських країн, а також створенню 1915 р. національного департаменту наукових досліджень Великої Британії (DSIR) прем'єр-міністр Б. Г'юз усвідомив, що наука має бути основою національної безпеки й економічного успіху молодій державі.

Першим важливим кроком у становлення та розвитку науки молодій державі стало створення 16 березня 1916 р. Консультативної ради з науки і промисловості (Advisory Council of Science and Industry), яка 1920 р. трансформувалася в Інститут науки і промисловості (Institute of Science and Industry) [161]. Нетривала історія інституту (1921–1926) була сповнена проблемами, пов'язаними з відсутністю фінансування, персоналу та науково-дослідної бази. За п'ять років було підготовлено лише два річні звіти і реалізовано кілька невеликих проектів, які досить обмежено вплинули на розвиток економіки.

1926 р. прем'єр-міністр Австралії Стенлі Брюс переглянув Закон про наукові та промислові дослідження, в результаті чого виникла Рада з наукових і промислових досліджень (Council for Scientific and Industrial Research, CSIR), яка швидко розвивалась і досягла перших успіхів. Її завдання полягало у зміцненні науки та промисловості за рахунок розвитку знань і їх застосування для вирішення найважливіших економічних проблем. Досягнути цієї мети передбачалося в умовах жорстких обмежень. На розвиток наукових досліджень протягом чотирьох років було передбачено лише 250 000 фунтів стерлінгів [161]. Певних зрушень вдалося досягти у збільшенні значення та вагомості фундаментальної науки.

1949 р. Закон про наукові та промислові дослідження знову переглянули, в результаті чого було створено Організацію науково-промислових досліджень (Commonwealth Scientific and Industrial Research Organisation, CSIRO), яка діє і нині.

1919 р. для представлення Австралії в Міжнародній раді з науки було засновано Австралійську національну наукову раду (The Australian National Research Council, ANRC), на основі якої згодом утворилась Австралійська академія наук.

З першого року утворення молодої держави федеральний уряд проявляв значний інтерес до застосування наукових досліджень у сільському господарстві. У 1901–1915 рр. неодноразово намагалися створити Бюро сільського господарства з науково-дослідними функціями, однак марно. На необхідності запровадити нові наукоємні галузі наголошувалось у звіті Австралійської міжштатної комісії за жовтень 1915 р. який, з-поміж іншого, акцентував на тому, що Німеччина ефективно розвивалася завдяки тому, що її уряд систематично застосовував наукових знання.

Іноді провідних учених залучали до консультування державних органів з науково-технічних питань, але це були радше винятки, ніж правило. В

принципі, федеральний уряд практично не розвивав наукові дослідження до початку Першої світової війни.

1926 р. для розвитку наукових досліджень з охорони здоров'я було засновано федеральну раду з охорони здоров'я як дорадчий орган, котрий забезпечував співпрацю між федеральними органами охорони здоров'я та урядами штатів. 1936 р. на її основі постала Національна рада з питань охорони здоров'я та медичних досліджень. Її функції були значно розширені: окрім консультування уряду країни та штатів з охорони здоров'я, вона опікувалася розвитком медичних досліджень, а також їх фінансуванням [162]. У перший рік на дослідження було виділено грант у сумі 30 000 фунтів. Так було закладено основи провідного експертного центру Австралії в охороні здоров'я.

Отож, розбудова нової держави в першій третині ХХ ст. посилювала потребу в розвитку та вдосконаленні університетської освіти й науки, які органічно вписані в контекст соціокультурної політики Австралії і є її важливою складовою.

Ключові базові перетворення, основні напрямки розвитку та модернізації австралійських університетів у першій третині ХХ ст. полягали в створенні нових дисциплін, навчальних програм і кваліфікацій, передачі професійних знань, якісних змінах у структурі університетських керівних органів, започаткуванні наукових досліджень.

Прогресивна динаміка в конструюванні національної австралійської ідеї багато в чому стала можлива завдяки діяльності перших університетів.

Діяльність австралійських університетів у першій третині ХХ ст. з високим ступенем імовірності можна віднести до об'єктів національного австралійського дискурсу, які відіграли значну роль у становленні та розбудові системи вищої освіти Австралії.